

matka – Stefania z Rodziewiczów, rodzeństwo – brat – Witold, inż. rolnik, siostra – Alina Chylińska, artysta plastyk, mąż – Jan Zimosz, oficer rezerwy zamieszkały na Polesiu [ślub ok. 1933, brak bliższych informacji; związek okazał się nieudany i w krótkim czasie został zakończony rozwodem]

3. Wykształcenie – naukę na poziomie podstawowym i średnim pobierała w domu; 1913 zdała egzamin i została przyjęta do prywatnej szkoły żeńskiej p. Kowalczykówny w Warszawie, jednakże już w IV 1914 została ze szkoły usunięta za złe wyniki w nauce i naganne zachowanie. 1916–1922 – kursy maturalne w Krakowie. Na mocy rozporządzenia Kuratorium Okręgu Szkolnego Krakowskiego z dnia 14 IV 1922 (L. 2143/II) zdawała w charakterze eksternistki maturę w Państwowym Gimnazjum Żeńskim [dawnym Prywatnym Gimnazjum Żeńskim J. M. Lewickich] w Krakowie: w dniu 27 IX 1922 – nie zdała, ponownie zdawała w tej samej szkole w dniu 21 II 1923 – i wtedy otrzymała świadectwo dojrzałości. 1922/1923–1926/1927 [inne lata – błędnie podawane] – studia na Wydziale Filozofii

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

47. IRENA ANTONINA DĄBKOWSKA

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci – 28 II 1901 Radom, – 1942? [data, ani miejsce śmierci nieznane].
2. Rodzina – ojciec – Adam, urzędnik, handlowiec,

- ficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego: początkowo (trymestr I i II pierwszego roku) była wolnym słuchaczem, a od 19 IV 1923 – studentem zwyczajnym; przez pierwsze dwa lata studiowała filologię romańską i polską, a od roku akademickiego 1924/1925 – głównie botanikę. Studia zakończyła uzyskaniem absolutorium 15 IX 1927.
4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw – 5 III 1932 – dr filozofii w zakresie botaniki i geologii [promotor: prof. Stanisław Kuleczyński] „Zatorfienia dolinne Łani” [praca napisana w Instytucie Systematyki Roślin Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, obroniona na Wydziale Przyrodniczym UJK], opublikowana pod tytułem: Zatorfienie dolinne Łani. (Les Tourbières de la vallée de la Łania). *Acta Soc. Bot. Pol.* 1932 9: 157–205.
5. Przebieg pracy zawodowej – w czasie studiów utrzymywała się z korepetycji. 1927/1928 – nauczycielka w Gimnazjum Filologicznym Żeńskim im. Marii Konopnickiej w Radomiu. 1928/1929–1929/1930 – wolontariuszka w Instytucie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego, opracowywała wtedy m.in. roślinność Polesia, a jej badania finansowane były przez Komisję Fizjograficzną Polskiej Akademii Umiejętności: w 1928 przeprowadzała badania florystyczne w powiecie pińskim i drohiczyńskim (azalia pontyjska, orzech wodny), a w 1929 – badania florystyczne w okolicy Równego, na Polesiu i Wołyniu oraz zbierała materiał zielnikowy z azalii pontyjskiej. 1930[1929?]-1933 – Biuro Projektu Melioracji Polesia we Lwowie; w tym czasie współpracowała z prof. S. Kuleczyńskim (np. w 1930 razem z jego zespołem brała udział w wyróżnianiu i kartowaniu typów torfowych wschodniej, północno-wschodniej i północnej części Polesia). 1930–1936 – współpraca z prof. Bolesławem Hryniewieckim i jego Zakładem Systematyki i Geografii Roślin Uniwersytetu Warszawskiego oraz 1934–1938 – z Państwowym Instytutem Geologicznym w Warszawie (1933–1937 – badania przynajmniej częściowo finansowane przez Fundusz Kultury Narodowej, a następnie przez Kasę im. Mianowskiego): badała i rejestrowała torfowiska północno-wschodniej Polski, np. VIII 1935 – przeprowadzała badania botaniczno-geologiczne na terenie województw nowogródzkiego i wileńskiego. 1936 – w ramach prac zespołowych Zakładu Mineralogii i Petrografii Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie prowadziła badania torfowisk na terenie Wileńszczyzny (m.in. skartowała arkusze „Michaliszki” i „Święciany”), 25 V 1937 – powołana została przez Państwowy Instytut Geologiczny do kierowania pracami badawczymi nad poleskimi torfami: w ciągu dwóch sezonów (25 V – 10 XII 1937 i 1938) kierowała 4 ekipami badawczymi w północno-wschodniej Polsce (w 1937 – prowadziła badania torfowisk na arkuszach „Swir” i „Koziany”), badano wartość energetyczną poszczególnych złóż torfu na wypadek odcięcia dostaw śląskiego węgla na skutek przewidywanych działań wojennych. Co najmniej od 1933 – stałe miejsce zajmowała w Muzeum Fizjograficznym PAU i kontynuowała badania nad okresem dyluwialnym (plejstocenem) w Polsce, uporządkowała też dość bogaty zbiór nasion rodzaju *Carex*, tworząc z niego materiał porównawczy, uczestniczyła również w badaniach szczatków roślinnych uzyskanych z nosorożca włochatego ze Staruni, V 1934 – brała udział w badaniach w Staruni [zbiór materiałów dyluwialnych], VI 1935 – eksplorowała pod względem florystycznym okolice Opatowca – Nowego Korczyzna w powiecie pińczowskim. Od maja 1936 do wiosny 1937 – jej praca w Muzeum Fizjograficznym Polskiej Akademii Umiejętności finansowana była przez Wojewódzkie Biuro Funduszu Pracy w Krakowie czyli fundusz dla bezrobotnych: opracowywała zbiory nasion (sporządziła katalog kartkowy, nasiona umieściła w odpowiednich rurkach i pudełkach, zaetykietowała), równocześnie prowadziła badania nad zagadnieniami młodszego dyluwium w Polsce. 1939 – finansowana przez Biuro Planowania Krajowego w Warszawie (ul. Senatorska 29). Od VIII 1940 do wiosny 1942 – zatrudniona przez niemiecką Abteilung Wissenschaft und Unterricht [okupacyjne władze oświatowe dystryktu krakowskiego, które zarządzały m.in. muzeami Akademii] do pomocy przy zbiorach botanicznych Muzeum Fizjograficznego PAU.
6. Podróże naukowe – poza informacjami o podróżach badawczych na wschodnie tereny Polski (od 1926), brak innych danych.
- 7a. Zakres badań botanicznych – florystyka, paleobotanika i palinologia, fitogeografia, torfoznawstwo.
- 7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac – Autorka co najmniej 12 prac botanicznych. Brak opublikowanej pełnej bibliografii, niepublikowana zestawiona przeze mnie – w Muzeum Botanicznym i Pracowni Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ). Najważniejszych 10 prac [oprócz pracy doktorskiej]: 1. 1929. Nowe

stanowisko kotewki mucańskiej. (Une nouvelle station de *Trapa muzzanensis* Jäggi). *Acta Soc. Bot. Pol.* **6**(4): 367–369; 2. 1933. Materiały do flory Polesia (*Juncaceae* i *Cyperaceae*). *Acta Soc. Bot. Pol.* **10**(3): 379–387; 3. 1934. Torfowiska jeziorne i dolinne źródeł Szczary. [Tourbières lacustres et fluviales des sources de la Szczara]. *Spraw. Posiedz. Tow. Nauk. Warsz., Wydz. IV nauk biol.* [za 1933] **26**(1–6): 15–43; 4. 1934. Materiały do flory Polesia. III. *Acta Soc. Bot. Pol.* **11** supplementum: 497–511; 5. 1935. O pyłku kilku krzewów i wyróżnianiu ich przy analizie pyłkowej. (On the pollens of some shrubs and on their [sic] designation in pollen analysis). *Spraw. Komis. Fizjogr.* [za 1933 i 1934] **68/9**: 35–38; 6. 1935. O torfowiskach Ziemi Dobrzyńskiej. On the peat bogs of the environs of Dobrzyń on the Vistula. *Spraw. Komis. Fizjogr.* [za 1933 i 1934] **68/9**: 1–34; 7. 1937. Sprawozdanie z badań terenowych torfowisk Wileńszczyzny. C.-R. des recherches sur les tourbières de la région de Wilno. *Posiedzenia Naukowe Państwowego Instytutu Geologicznego* **48**: 55–56; 8. 1938. Nowe stanowiska brzozy karłowatej (*Betula nana* L.) i granica jej w Polsce. New stations of *Betula nana* L. and its limit of repartition in Poland. *Spraw. Komis. Fizjogr.* [za 1936] **71**: 153–160; 9. 1938. *Życie i przeszłość torfowisk. Użytkowanie ich i ochrona.* Nasza Księgarnia, Warszawa–Wilno–Lublin, ss. 2 nłb., 75 [publikacja ukazała się w serii: *Ze świata przyrody* (pod red. Z. Bohuszewiczówny), nr 7]; 10. 1939. Torfowiska i torfy północno-wschodniej Polski. Torflager und Torftypen Nordost-Polens. *Rocznik Ziemi Wschodniej Polski* (Warszawa) **5**: 87–94.

Zachowały się również informacje o 4 pracach, które nie zdążyła opublikować i pozostały w rękopisach [obecnie prawdopodobnie zaginionych].

- 7c. Główne osiągnięcia naukowe – 1. Florystyka – Opublikowała dane o nowym stanowisku kotewki mucańskiej (*Trapa muzzanensis* Jäggi) z jeziora Pohost w powiecie pińskim (patrz: p. 7b, poz. 1); podała na podstawie literatury i własnych badań stanowiska występowania na Polesiu 16 gatunków z rodziny *Juncaceae*, 66 – z *Cyperaceae*, w tym 2 po raz pierwszy podane dla wschodniej Polski (*Carex arenaria* L. i *C. ligerica* J. Gay), 79 – z *Gramineae*, 22 – z *Orchidaceae*, 4 – z *Sparganiaceae* oraz po 2 – z rodziny *Typhaceae* i *Araceae* (patrz: p. 7b, poz. 2 i 4); opisała trzy nowe stanowiska brzozy karłowatej (*Betula nana* L.) w powiecie święciańskim na Wileńszczyźnie (patrz: p. 7b, poz. 8). 2. Paleobotanika – Na podstawie analizy pyłkowej torfo-

wisk leżących wzdłuż rzeki Łani, wokół jeziora Kołdyczewo i początkowego odcinka rzeki Szczary (między Baranowiczami a Nowogródkiem) oraz torfowisk Ziemi Dobrzyńskiej zrekonstruowała sukcesję florystyczną poszczególnych typów torfowiskowych i podzieliła ją na 5 faz leśnych (m.in. dla torfowisk Ziemi Dobrzyńskiej za fazę I uznała okres „między zlodowaczeniem dobrzyńskim a transgresją pomorską”), opisała również i w przybliżeniu podała wiek torfowisk każdego z badanych obszarów, w przypadku Ziemi Dobrzyńskiej dokonała również korelacji z wynikami badań innych paleobotaników (patrz: praca doktorska oraz p. 7b, poz. 3 i 6). 3. Palinologia – Opisała budowę pyłku *Viburnum opulus* L., *V. lantana* L., *Staphylea pinnata* L., *Cornus sanguinea* L., *C. mas* L., w stanie kopalnym poprzednio był nieoznaczalny (patrz: p. 7b, poz. 5). 4. Fitogeografia – Wyznaczyła południową granicę zasięgu gatunku *Betula nana* L. na terenie ówczesnej Polski (patrz: p. 7b, poz. 8). 5. Torfoznawstwo – Opisała 8 typów torfów występujących w północno-wschodniej Polsce, podała ich rozmieszczenie, przybliżone zasoby i wartość opałową i rolniczą (patrz: p. 7b, poz. 3, 7, 10). Wydała popularnonaukową publikację przeznaczoną dla starszej młodzieży (patrz: p. 7b, poz. 9); opisała tam skład gatunkowy torfowisk sfagnowych, turzycowych, olszynowych i przejściowych, warunki powstawania i rozwój torfowisk, ich historię oraz sposoby użytkowania, postulowała także utworzenie rezerwatów chroniących najpiękniejsze torfowiska Polesia.

8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska – w Gimnazjum Filologicznym Żeńskim im. Marii Konopnickiej w Radomiu uczyła przyrodoznawstwa, chemii i propeudeyki filozofii. Zielnik zbierany razem z matką znajduje się obecnie w Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu. 1933 – przekazała do Muzeum Fizjograficznego PAU zielnik z Pomorza, z okolic Dobrzyń nad Wisłą, oraz zbiór *Juncaceae* i *Cyperaceae* z Polesia, 1934 – c.d. zielnika z Polesia obejmujący rodziny *Gramineae*, *Orchidaceae*, *Sparganiaceae*, *Typhaceae* i *Lemnaceae*, zielnik z województwa nowogródzkiego i wileńskiego, zbiór 200 gat. mchów z województwa wileńskiego i nowogródzkiego, czwartorzędowe nasiona kopalne z Saskiej Kępy i Żoliborza. 1935 – zielnik mchów z województwa nowogródzkiego, wileńskiego i białostockiego, 1936 – zielnik roślin naczyniowych z powiatu święciańskiego (452 arkusze) i z Polesia [uzupełnienie

- wcześniejszych darów] (919 arkuszy), zbiór *Characeae* z Wileńszczyzny (14 okazów) i zielnik mchów z powiatu święciańskiego (ok. 500 okazów). Przekazane do Muzeum Fizjograficznego PAU kolekcje liczyły w VI 1952 łącznie 32 skrzynki i nie były jeszcze wtedy wcielone do zbioru głównego, obecnie – w Zielniku Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN w Krakowie (KRAM). Jej rękopisy i notatki pozostałe w Muzeum Fizjograficznym PAU – zaginione.
9. Działalność w innych dziedzinach – w czasie studiów działała w Akademickim Kole Kresowym.
 10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach – w czasie studiów była zastępcą redaktora *Gazetki Kresowej*, od 1930 lub 1931 należała do Polskiego Towarzystwa Botanicznego, od 3 VI 1935 – była współpracowniczką Komisji Fizjograficznej Polskiej Akademii Umiejętności.
 11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia – [brak danych].
 12. Inne informacje – Pochodziła ze zubożałej rodziny szlacheckiej (dziadkowie ze strony matki byli kiedyś właścicielami majątku Mazowszany koło Radomia). Pierwszy kontakt z botaniką zawdzięczała matce, której pomagała przy kompletowaniu zielników. Dzieciństwo spędziła z rodzicami w Warszawie i w Zieloncu pod Warszawą, a od 1917 – w Sosnowcu. Na ostateczny wybór kierunku studiów (botaniki) duży wpływ miało pierwsze zetknięcie się z prof. Władysławem Szaferem. Jeszcze w czasie studiów pod wpływem kolegów-kresowiaków zainteresowała się i zafascynowała Polesiem. Z terenem tym zapoznała ją geolog Eugeniusz Panow, od 1926 kurator działu geologicznego Muzeum Fizjograficznego Polskiej Akademii Umiejętności. Potem już sama odbywała wycieczki botaniczne. Po powstaniu Biura Projektu Melioracji Polesia we Lwowie podjęła w nim pracę: lato spędzała w terenie na badaniach torfowisk, zimę – w biurze i w laboratorium opracowując zebrany materiał; równocześnie przygotowywała rozprawę doktorską. Była osobą bardzo pracowitą i z wielkim entuzjazmem oddającą się pracy naukowej, a przy tym upartą i pewną siebie. Podczas swych wypraw poleskich pisywała wiersze. W okresie okupacji należała do Związku Walki Zbrojnej. Pracując wtedy w Muzeum Fizjograficznym PAU prowadziła w ukryciu jego zakatki nasłuch radiowy, na podstawie którego opracowywała komunikaty do prasy podziemnej, udzielała też schronienia koleżance z czasów współpracy z zakładem B. Hryniewieckiego, dr Karolinie Lubliner (1899–1963), briologowi, palinologowi i torfoznawcy, której, jako Żydówce z pochodzenia, groziło getto. Pomogła jej w uzyskaniu fałszywych dokumentów, a nawet wystarała się o zatrudnienie w Muzeum Fizjograficznym. Uczestniczyła również w ramach Akademii Górniczej w pracach zespołów planujących rozwój energetyki w przyszłej Polsce. Kończyła też dzieło „Flora Polesia ongiś i dziś”, w które włożyła całą zdobytą latami badań wiedzę. Wiosną 1942 zgłosiła się do wielkiej akcji pod kryptonimem „Wachlarz” i odbyła w Warszawie szkolenie w zakresie dywersji. Ze względu na znajomość Lwowa i Podola przydzielona została do odtworzenia tam I odcinka, którego dowódcą został prowadzący szkolenie por. „Gotar” (Stanisław Gilewski) i działała w patrolu ppor. „Rywala” (Aleksandra Kułakowskiego). Jesienią 1942 r. dała rodzinie pierwszy i ostatni znak życia: mieszkającej w Warszawie siostrze Alinie Chylińskiej nieznany młody człowiek dostarczył od niej małą karteczkę zapowiadając, że zgłosi się po odpowiedź. Nie zjawił się jednak nigdy i nigdy nie nadeszła żadna wiadomość ani o I. Dąbkowskiej, ani o innych żołnierzach z jej patrolu. Przypuszcza się, że zginęła pod koniec 1942 roku gdzieś na Polesiu.
 13. Wykaz najważniejszych źródeł – Archiwalne: Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie (ul. św. Jana 26) – PAU KSG 1929 (930), 1935 (792, 1021), 1937 (708), 1939 (936), PAU I 233 (Fundusz Kultury Narodowej, 1928–1935. Pismo 188/35); Archiwum Państwowe w Krakowie (ul. Sienna) – GZL-5 (Prywatne Gimnazjum Żeńskie J. M. Lewickich w Krakowie – Protokół główny egzaminu dojrzałości, 1914–1923); Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego – S II 517 (Album studiosorum Universitatis Cracoviensis, 1922/23–1929/30), S II 647 (Kopie absolutorium i świadectw odejścia, 1926/27), WF II 406 (Katalog słuchaczek zwyczajnych z roku akad. 1922/23: A-L), WF II 410 (jak poprzednio, 1923/24: A-R), WF II 414 (jak poprzednio, 1923/25: A-R), WF II 418 (jak poprzednio, 1925/26: A-L), WF II 423 (jak poprzednio, 1926/27: A-L); Biblioteka Jagiellońska – Przyb. 796/76 „Kronika Instytutu i Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego od roku 1918 – 1938”; Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (Ogród Botaniczny UJ) – B-353, B-413. Brat I. Dąbkowskiej, p. Witold Dąbkowski, napisał liczącą około 300 stron maszynopisu „Biografię Ireny Dąbkowskiej”

- opartą na rodzinnych wspomnieniach, listach i dokumentach, ilustrowaną zdjęciami; opracowanie to – w posiadaniu rodziny. Publikowane: S. W. Alexandrowicz [w druku]. *Starunia i badania czwartorzędu w tradycji i inicjatywach Polskiej Akademii Umiejętności*. Studia i materiały do dziejów Polskiej Akademii Umiejętności; K. Bohdanowicz, 1938. Działalność Państwowego Instytutu Geologicznego w r. 1937. *Państwowy Instytut Geologiczny. Biuletyn* 1: 1–41; C. S. [C. Szczytowska], 1995. Dąbkowska Irena (1901–1942?). [w:] J. Pietrusza i A. Wysznińska (red.). *Wychowankowie Uniwersytetu Jagiellońskiego – Ofiary II wojny światowej (1939–1945)*. *Biogramy*. T. 1. Stowarzyszenie Absolwentów Uniw. Jagiell. Zarz. Gł., Kraków, s. 29–30; P. Köhler, 2002. *Botanika w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności*. *Botany at the Academic Society of Cracow, Academy of Sciences and Letters and the Polish Academy of Sciences and Letters (1815–1952)*. Studia i materiały do dziejów Polskiej Akademii Umiejętności, t. 2; U. Perkowska, 1994. *Studentki Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1894–1939. W stulecie immatrykulacji pierwszych studentek*. Biblioteka Krakowska 132, Wydawnictwo i drukarnia „Secesja”, Kraków; W. Szafer, 1973. *Wspomnienia przyrodnika. Moi profesorowie – moi koledzy – moi uczniowie*. Zakł. Narod. im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk. Informacje pisemne uzyskane od brata – p. Witolda Dąbkowskiego, bratanicy – p. Marii Dąbkowskiej-Bilczyńskiej i od prof. dr hab. Aliny Skirgiełło.
14. Materiały ikonograficzne – w posiadaniu rodziny.

Piotr KÖHLER